

POEZIA MODERNĂ ȘI TRADIȚIA

Dumitru CHIOARU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: dumitru.chioaru@gmail.com

MODERN POETRY AND TRADITION

Abstract: The article is a brief revisit of the relationship between modern poetry and tradition, such as it was understood by poets starting with Charles Baudelaire. The theoretical proposition advanced here postulates the existence of two complementary attitudes in this respect: the first one progressive, characterized by the denial of tradition, represented by the European avant-garde (most of all futurism, dadaism, and surrealism); the second one conservative, illustrated first of all by German expressionism, but also by modernism and Anglo-American postmodernism's attempts to recover or recycle the contents of tradition.

Keywords: tradition, modern /modernism, postmodern/postmodernism, Europea avant-garde, recovery and recycling of tradition

Citation suggestion: Chioaru, Dumitru. „Poezia modernă și tradiția.” *Transilvania*, no. 11-12 (2021): 67-68.
<https://doi.org/10.51391/trva.2021.11-12.09>.

Atitudinea poetului modern față de tradiție, atunci când nu înseamnă ruptură, este de a o continua reinventând-o, confirmând afirmațiile poetului mexican Octavio Paz din cartea sa *Copiii mlaștinii*: „Ceea ce este modern rupe legătura cu trecutul, îl neagă în totalitate. Modernul este autosuficient: de fiecare dată când apare, el își fondează propria tradiție”¹. Mitul *modernului*, promovat la mijlocul secolului al XIX-lea de poetul francez Charles Baudelaire în eseu *Pictorial vieții moderne*, situează originea „noului” în prezent, negând trecutul ca tradiție și acceptând-o numai în măsura în care înseamnă „cealaltă jumătate” a artei, anume „eternul și imuabilul”, opusă dar complementară cu jumătatea care reprezintă „tranzitoriul, fugitivul, contingentul”², făcându-l pe Harold Rosenberg să afirme că poezia modernă, care începe odată cu autorul *Florilor Răului*, „a fondat vechile elemente ale poeziei cu materia brută ce aparține timpului nostru și le-a transformat”³. În viziunea lui Baudelaire, istoria înseamnă o succesiune de modernități, tradiția dispărând în fața istoricității fenomenelor artistice. A fi modern este pentru Baudelaire o opțiune, dar pentru vizionarul Arthur Rimbaud devine un imperativ: „Trebuie să fii modern cu orice preț”⁴.

Din acest radicalism al lui Rimbaud se naște spiritul de avangardă al futurismului, dadaismului și suprarealismului, definindu-se în primul rând prin *negarea tradiției*. Negarea devine chiar violentă în programul futurismului formulat de italianul Filippo Tommaso Marinetti: „Noi vrem să distrugem muzeele, bibliotecile, academiile de orice fel”⁵, din credința

că un automobil de azi este mai frumos decât statuia antică a *Victoriei de la Samotrace* de la Muzeul Louvre din Paris. Respingerea avangardistă a tradiției se face în scopul *libertății*, al unei „libertăți absolute”. Rezultatul eliberării spiritului creator din constrângerile tradiției sunt „punerea cuvintelor în libertate” și suspendarea punctuației în futurism, hazardul în dadaism, dicteul automat în suprarealism.

Dintre avangarde, numai suprarealismul și-a inventat o tradiție care coboară până la marchizul de Sade, din necesitatea de a se legitima istoric. În acest sens, o poziție mai echilibrată exprimase înainte de suprarealism poetul Guillaume Apollinaire în manifestul său *Spiritul novator și poezii* din 1917, susținând că „abia acum avangarda a devenit conștientă de sine”⁶, după ce a asimilat moștenirea culturală a clasicismului și romantismului. Dar spiritul novator este anti-tradițional în primul rând prin *nonconformismul* său. Astfel, cultivând „surpriza” cu efect de șoc ori scandal, spiritul novator întoarce spatele trecutului și vrea să cucerească viitorul din perspectiva prezentului. Valorile estetice pe care le promovează nu mai sunt cele impuse de autoritatea tradiției, ci *noutățile* aduse de modernitate, în special viața urbană și invențiile tehnicii, reprezentate de Apollinaire în poemul simultaneist *Zonă*. Pentru a corespunde cu dinamica realității, poezia devine *experiment* verbal, dar și încercare de fuziune a artelor ca în *picto-poezia* practică de Apollinaire în volumul *Caligrame*.

La polul opus al acestui spirit progresist, negativ în raport cu tradiția, conservatorismul o reconsideră și redimensionează

în cadrele modernității. Atașamentul necritic față de trecutul unor mișcări culturale de la începutul secolului al XX-lea, ca narodnicismul în Rusia, semănătorismul în România etc., le-a făcut anacronice și sterile. Cu adevărat importante sunt mișcările care și-au asumat tradiția ca o formă culturală în configurarea prezentului, determinându-l pe poetul român Ion Pillat să deosebească între o *tradiție vie*, dinamică și creatoare ca o continuare a trecutului în prezent, și o *tradiție moartă*, statică, sterilă și căzută în uitare⁷. Un asemenea curent enumerat de unii istorici literari printre avangarde, chiar dacă se deosebește de acestea prin atitudinea pozitivă față de tradiție și negativă față de modernitate este *expresionismul*. Expresionismul percepe modernitatea ca pe o lume în criză, în pragul apocalipsei, încercând să-i ofere o soluție de regenerare prin reactivarea unui fond arhaic, original, de unde provin miturile ca tradiție fondatoare. În acest sens, poezii germani Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Gottfried Benn și românul Lucian Blaga au scris o poezie de viziune ce transcende realitatea în mit. Expresionismul marchează o actualizare a poeziei orifice, mai evidentă la Rilke și Blaga, prin care lumea în agonie este regenerată verbal/ spiritual.

Din perspectiva conservatorilor anglo-americieni, problema tradiției este gândită în strânsă legătură cu talentul fiecărui poet. Astfel T. S. Eliot, în eseu *Tradiția și talentul personal* din 1917, pornește de la premisa că fiecare popor nu are numai un spirit creator, ci și un critic prin care se raportează la tradiția sa. Pentru Eliot, tradiția nu însumează o moștenire ci o cucerire individuală, prin intermediul căreia poetul ajunge nu

numai să perceapă trecutul ca trecut ci și ca prezent. Așadar, tradiția nu trebuie să fie privită doar diacronic ci și sincron, pentru că fiecare nouă generație o recuperează critic și o redimensionează creator. Tradiția poeziei este mult mai largă/ cuprinzătoare decât văzută în perspectivă etnică, presupunând deschiderea universală. Tocmai de aceea Eliot afirmă că "simțul istoric" trebuie cultivat pentru a crea "nu numai având generația ta în sânge, dar și sentimentul că întreaga literatură europeană de la Homer, și, în cuprinsul ei întreaga literatură a țării tale, au o existență simultană și alcătuiesc o ordine simultană"⁸.

Apariția noului înseamnă o schimbare a ordinii anterioare, provocând revizuirea tuturor valorilor din sistemul în care se integrează. Noul își găsește loc fiind mai întâi judecat după normele trecutului, dar, în același timp, el modifică ceea ce în hermeneutică H.R. Jauss numește *orizontul de așteptare* al cititorului/ publicului, făcând ca – așa cum spune tot Eliot – „prezentul să modifice trecutul în aceeași măsură în care el însuși este călăuzit de trecut"⁹. Un asemenea impact au avut în 1922 poemul *Țara pustie* de T.S. Eliot și romanul *Ulise* de James Joyce, continuate de rescrierea parodică, prin colaj și intertextualitate, prin comentariul ironic, jocul erudit de cuvinte sau texte, a întregii culturi umane de la Homer încoace, în *Cantos*-urile lui Ezra Pound, anticipând postmodernismul, care în a doua jumătate a secolului al XX-lea și-a făcut un program de recuperare ludică, ironică și parodică a tradiției, așa cum a realizat în literatura română contemporană Mircea Cărtărescu în cartea sa, *Levantul*.

Note:

1. Octavio Paz, *Copiii mlaștinii. Poezia modernă de la romantism la avangardă* (Cluj: Casa Cărții de Știință, 2017), 28.
2. Harold Rosenberg, *La tradition du nouveau* (Paris: Les éditions de minuit, 1962), 103.
3. Charles Baudelaire, *Pictorul vieții moderne și alte curiozități* (București: Meridiane, 1992), 390.
4. Arthur Rimbaud, „Scrisoare către Paul Demeny”, în Arthur Rimbaud, *Scrieri alese* (București: Editura pentru Literatură Universală, 1968), 210.
5. Filippo Tommaso Marinetti, „Fundarea și Manifestul futurismului”, în Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX* (secțiunea *Documente*) (București: Meridiane, 1968), 327-332.
6. Guillaume Apollinaire, „Spiritul novator și poezii”, *Secolul 20*, nr. 10 (1968): 71.
7. Ion Pillat, „Tradiție și inovație”, în Ion Pillat, *Opere*, vol. 6 (București: Eminescu, 1994), 5.
8. T.S. Eliot, „Tradiția și talentul personal”, în T.S. Eliot, *Eseuri alese* (București: Art, 2013), 35.
9. *Ibid.*, 36.

Bibliography:

- Apollinaire, Guillaume. "Spiritul novator și poezii" [The Innovating Spirit and the Poets]. *Secolul 20*, no. 10 (1968), 71.
- Baudelaire, Charles. *Pictorul vieții moderne și alte curiozități* [The Painter of Modern Life and Other Curiosities]. Bucharest: Meridiane, 1992.
- Eliot, T.S., "Tradiția și talentul personal" [Tradition and Individual Talent]. In T.S. Eliot, *Eseuri alese* [Selected Essays]. Bucharest: Art, 2013.
- Marinetti, Filippo Tommaso. "Fundarea și Manifestul futurismului" [The Foundation and the Manifesto of Futurism]. In Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX* [The Artistic Avantgarde of the 20th Century], section *Documents*. Bucharest: Meridiane, 1968.
- Paz, Octavio. *Copiii mlaștinii. Poezia modernă de la romantism la avangardă* [Children of the Swamp. Modern Poetry from Romanticism to the Avantgarde]. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2017.
- Pillat, Ion. "Tradiție și inovație" [Tradition and Innovation]. In Ion Pillat, *Opere* [Works], vol. 6. Bucharest: Eminescu, 1994.
- Rimbaud, Arthur. "Scrisoare către Paul Demeny" [Letter to Paul Demeny]. In *Scrieri alese* [Selected Works]. Bucharest: Editura pentru Literatură Universală, 1968.
- Rosenberg, Harold. *La tradition du nouveau* [The Tradition of the New]. Paris: Les éditions de minuit, 1962.